

Bağımlı Kişilik Özelliklerinin Gölgesinde Romantik İlişkiler: Bağımlı Kişilik Özelliklerinin Romantik Kıskançlık ve Manipülasyon Üzerindeki Rolünün İncelenmesi

İlayda Sezer Yamaç¹
Başkent Üniversitesi

Yasemin Erol²
Başkent Üniversitesi

Elif Üzümcü^{3*}
Başkent Üniversitesi

Özet

Bağımlı kişilik özellikleri; terk edilme ve yalnız kalma kaygıları ile ilgi, onay ve destek ihtiyaçlarının yanı sıra, bu kaygı ve ihtiyaçlar doğrultusunda gösterilen pasif, itaatkâr, uyumlu ve yapışkan davranışlarla karakterizedir. Bununla birlikte, belirtilen davranışların aksine, bağımlı kişilik özelliklerine sahip kişilerin kaygılarını azaltmak ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla romantik ilişkilerde manipülatif davranışlara başvurulabildikleri ve ilişkiye yönelik tehdit algıladıklarında yoğun kıskançlık tepkileri gösterebildikleri öne sürülmektedir, ancak alan yazındaki çalışmalar çok sınırlıdır. Erkeklerde nadir olarak çalışılan kişilik özelliklerinden olmasına rağmen bağımlı kişilik özelliklerinin erkeklerdeki görünümünün ve sonuçlarının kadınlardan farklılaşabildiği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, mevcut çalışmada bağımlı kişilik özellikleri ve cinsiyetin, romantik ilişkilerde manipülasyon ve romantik kıskançlık üzerindeki yordayıcı rollerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, kadın ve erkeklerin değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çalışmanın örneklemi, 18-50 yaş aralığında ve en az 3 aydır romantik ilişki içinde olan 308 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılar Kişilik İnanc Ölçeği – Kısa Türkçe Formun Bağımlı Kişilik alt ölçeği, İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği ve Çok Boyutlu Kıskançlık Ölçeklerini çevrimiçi olarak doldurmuştur. Bağımsız örneklem t-test analizi sonucunda, erkeklerin bilişsel kıskançlık ve kurban seçimi manipülasyon düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hiyerarşik regresyon analizlerinin sonuçları ise, erkek olmanın kurban seçimi manipülasyonu ve bilişsel kıskançlığı anlamlı olarak yordadığını, bağımlı kişilik özelliklerinin ise tüm manipülasyon türlerini ve kıskançlığın bilişsel ve davranışsal boyutlarını anlamlı olarak pozitif biçimde yordadığını göstermiştir. Bağımlı kişilik özelliklerinin farklı bir yüzüne ışık tutması açısından çalışmanın alan yazına önemli bir katkı sunduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Bağımlı kişilik özellikleri, manipülasyon, romantik kıskançlık, cinsiyet

Abstract

Dependent personality traits are characterized by abandonment and loneliness concerns, needs for attention, approval and support, as well as passive, submissive, compliant and clingy behaviors in line with these concerns and needs. However, contrary to these behaviors, people with dependent personality traits may engage in manipulative behaviors in romantic relationships to reduce their anxieties and meet their needs and may show intense jealousy reactions when they perceive threats to the relationship; however, the literature on these topics is very limited. Although it is rarely studied, appearance and consequences of dependent personality traits in men may differ from women. Accordingly, the current study aimed to examine the predictive roles of dependent personality traits and gender on manipulation in romantic relationships and romantic jealousy. In addition, gender differences in terms of these variables were investigated. The sample consisted of 308 participants between the ages of 18-50 and in a romantic relationship for at least 3 months. Participants completed Personality Belief Scale - Short Form, Manipulation in Human Relationships Scale and Multidimensional Jealousy Scales online. Independent samples t-test analysis revealed that males had higher levels of cognitive jealousy and victim selection manipulation than females. Hierarchical regression analyses showed that being male significantly predicted victim selection manipulation and cognitive jealousy, whereas dependent personality traits significantly and positively predicted all types of manipulation and cognitive and behavioral dimensions of jealousy. This study makes an important contribution to the literature in terms of shedding light on a different aspect of dependent personality traits.

Keywords: Dependent personality characteristics, manipulation, romantic jealousy, gender

Yazışma adresi: ¹İlayda Sezer Yamaç, Başkent Üniversitesi, E-posta: psk.ilyadasezer@gmail.com, ORCID: 0009-0003-9210-3671

²Yasemin Erol, Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, E-posta: yaseminerol@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0184-7943

³Elif Üzümcü, Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, E-posta: euozdemir@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5064-2739

Yazar notu: Bu çalışma, İlayda Sezer Yamaç'ın Baskent Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Bağımlı Kişilik Özelliklerinin Gölgesinde Romantik İlişkiler: Bağımlı Kişilik Özelliklerinin Romantik Kıskaçlık ve Manipülasyon Üzerindeki Rolünün İncelenmesi

Bağımlılık, bir kişilik özelliği olarak diğer bireylerle yakınlık kurma ve bu yakınlığı devam ettirmeye dair aşırı istekli olma eğilimi anlamına gelmektedir (Morgan ve Clark, 2012). Bu bağlamda bağımlılık, bireyin bakım verme, yönlendirilme, yaşamı sürdürebilme açısından kendi yetkinliği olmasına rağmen çevresindeki bireylere daha çok güvenmesi olarak da tanımlanmaktadır (Bornstein, 2012). Bağımlılık düzeyi arttıkça ilişkilerde bozulmanın meydana geldiği, günlük hayatta işlevselliğin azaldığı, bu durumun patolojik bağımlılığa dönüştüğü belirtilmektedir (Yakın, 2014). Patolojik bağımlılık ise, alkol-madde kullanımı, kaygı ve depresyon ile ilişkili bozukluklar ve çeşitli yeme bozukluklarının yanı sıra bağımlı kişilik bozukluğunun ortaya çıkmasında risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. (Bornstein, 2001).

Bağımlı Kişilik Bozukluğu, DSM-5'te Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu ve Çekingen Kişilik Bozukluğu ile birlikte C tipi kişilik kümesinde yer almaktadır (APA, 2013). DSM-5'e göre, Bağımlı Kişilik Bozukluğuna sahip kişiler, yoğun terk edilme ve yalnız kalma kaygılarından ve ilgi/destek alma ihtiyaçlarından dolayı diğerlerine boyun eğme ve yapışma davranışları sergilemektedirler (APA, 2013). Bu doğrultuda diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzerine de yoğun bir uğraşları vardır (Agrawal ve Rai, 1988). Diğerlerinin kendilerinden daha yeterli olduğuna, kendilerinin ise eksik ve çaresiz olduklarına, diğerlerinden gelecek ilgi ve bakım olmadan yaşamlarını devam ettiremeyeceklerine inanmaktadır (Bornstein, 1998; Kozak, 2019). Yaşamlarındaki önemli kararları diğerlerine bırakma eğilimi göstermektedirler. Bu inançlar ve davranış örüntüleri ise, bağımlı kişilik özelliklerine sahip kişilerin günlük yaşamda sorunlarla işlevsel baş etme stratejilerinin gelişimini engellemektedir (Beck vd., 2004). Yalnız kalmaktan, terk edilmekten ve onay alamamaktan korkmaları bu kişilerin öfke gibi duygularını ifade etmekten kaçınmalarına yol açabilmektedir (Arntz, 2012; Eskedal, 1998). Eleştirilmek ve dışlanmak konusunda oldukça kaygılı olmaları sebebiyle de özsaygılarının düşük olduğu ifade edilmektedir (Millon ve Davis, 1996).

Romantik İlişkilerde Bağımlı Kişilik Özellikleri ve Manipülasyon

Bağımlı kişilik özelliklerine sahip kişiler için romantik ilişkilerini sürdürebilmek ve ilişkinin içinde kalmak oldukça önemli bir amaç haline gelmektedir (Simpson ve Gangestad, 1991). Bağımlı kişilik özellikleri olan kişilerin, terk edilmeye ilişkin kaygıları ve ilgi, destek, onay alma gibi ihtiyaçları sebebiyle, romantik ilişki içerisinde çoğunlukla uyum sağlayan tarafta oldukları, partnerleri karşısında pasif ve itaatkâr davranışlar gösterdikleri ve onay/güvence arayışı gibi çeşitli işlevsel

olmayan davranışlara başvurdukları bilinmektedir (Altun, 2021; Bornstein, 1995; Brauer ve Reinecke, 2015; Joiner, 2000).

İnsan ilişkilerinde manipülasyonun çok boyutlu olduğu ve gerçeği çarpıtma, duygusal baskı kurma, suçluluk hissettirme, kurban rolünü oynama, kendini gizleme, stratejik davranma ya da saldırganlık ve aşağılama gibi farklı davranış örüntülerinden oluşabileceği ifade edilmektedir (Buss, 1992; Buss vd., 1987; Yılmaz, 2018). Alan yazındaki çalışmalar yakın ilişkilerde manipülasyonun çoğunlukla narsisistik (Sertbaş ve Karaaziz, 2025) ve antisosyal (Grieve ve Mahar, 2010; Neumann vd., 2007) kişilik özellikleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, bağımlı kişilik özelliklerine sahip kişilerin de, bu zamana kadar alan yazında vurgulanan özellikleriyle çelişebilecek şekilde, manipülatif davranışlar gösterme eğilimlerinin yüksek olabileceğini ifade edilmektedir (Bornstein, 2012; Disney, 2013). İlişki içerisinde pasif stratejiler kullandıkları vurgulansa da bağımlı kişilik özelliklerine sahip kişilerin herhangi bir ilişki tehdidinde saldırganlık ve agresif tutumlar da sergileyebilecekleri belirtilmektedir (Murphy vd., 1994). Örneğin, bu kişilerin partnerlerini kendilerine zarar vermekle tehdit edebileceği, intihar girişimlerinde bulunabileceği veya saldırgan davranışlar sergileyerek partnerlerini kontrol etmeye çalışabileceği ifade edilmektedir (Brauer ve Reinecke, 2015; Clark vd., 1993; Murphy vd., 1994). Benzer şekilde, Bilişsel/Etkileşimci Bağımlılık Modeli bağımlı kişilik özelliklerine sahip kişilerin kendilerini öne çıkarmak amacıyla kendi özelliklerini ve yeteneklerini abartılı şekilde vurgulamak, yaptıkları fedakarlıkları ifade ederek diğerlerinde minnet duygusu uyandırmak gibi stratejilere başvurduğu ve bu şekilde ihtiyaç duydukları ilgi ve bakımı elde ettikleri öne sürmektedir (Bornstein, 2012). Öte yandan, bilindiği kadarıyla, alan yazında bağımlı kişilik özellikleri ile manipülasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma henüz gerçekleştirilmemiştir.

Erkeklerde ise bağımlı kişilik özelliklerinin manipülatif ve saldırgan yönünün, cinayetle sonuçlanabilen fiziksel şiddette ve sözle tehditlerde bulunma ve intihar girişiminde bulunma şeklinde kendini gösterebileceği öne sürülmüştür (Berk ve Rhodes, 2005; Dutton, 2002). Kadınlardan farklılaşacak şekilde belirti görünümü olması ve sonuçlarının daha ciddi olması, erkeklerde de bağımlı kişilik özelliklerinin görülebildiği ancak toplumsal cinsiyet normlarının kadınlarla ilişkilendirildiği özellikler sebebiyle saptanmasının zor olabileceğini düşündürmektedir. Örneğin, Klonsky ve diğerleri (2002), bağımlı kişilik özelliklerinin düşük maskülenlik ve yüksek feminenlikle ilişkilendirildiğini belirtmiştir. Yanı

sıra, Bornstein (1995) bağımlı kişilik özelliklerinin objektif testlerle değerlendirildiğinde kadınlarda, projektif testlerle değerlendirildiğinde erkeklerde daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durumu, toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyal beklentilerin etkisiyle erkeklerin bağımlı özelliklerini daha örtük şekilde ifade ettikleri şeklinde yorumlamıştır. Alan yazında ise bağımlı kişilik özelliklerinin kadınlarda daha yaygın olduğunu gösteren (Barzega vd., 2001; Öztunç vd., 2015; Paggeot ve Huprich, 2018) çalışmaların varlığı da “bağımlı kişilik ve erkek” tartışmalarını destekler niteliktedir. Bağımlı kişilik özellikleri cinsiyet açısından en çok tartışılan kişilik özelliklerinden biri olmasına rağmen erkeklerde çok az çalışıldığı bilinmektedir (Disney, 2013).

Romantik İlişkilerde Bağımlı Kişilik Özellikleri ve Romantik Kıskançlık

Romantik kıskançlık, ilişkiye yönelik tehdit oluşturabilecek herhangi hayali ya da gerçek bir ötekinin varlığında ortaya çıkmaktadır (Hart ve Legerstee, 2013; Parker ve Wampler, 2003). Alan yazında çeşitli sınıflandırmaları bulunan romantik kıskançlık (Buunk, 1997; Freud, 1950; İpek, 2022), çok boyutlu yaklaşımda bilişsel, duygusal ve davranışsal kıskançlık şeklinde sınıflandırılmaktadır (Pfeiffer ve Wong, 1989). Bu yaklaşımda, bilişsel kıskançlık, partnerlerden birinin, diğerinin ilişkiye bağlılığına dair kuşkularını, kendisine dair yetersizlik hislerini, olası partner adaylarıyla kendisini kıyaslamasını içermektedir (Pfeiffer ve Wong, 1989; Taylor vd., 2007). Duygusal kıskançlık boyutu, kıskançlık deneyiminin hissettirdiği üzüntü, kaygı, korku gibi çeşitli duyguları barındırmaktadır (Taylor vd., 2007). Davranışsal kıskançlık ise, kişinin bilişsel kıskançlık boyutunda yer alan şüpheleriyle baş etmeye yönelik çeşitli davranışlarını içermektedir. Örneğin kişi şüphelerini geçersiz kılabilmek için partnerini kısıtlayabilir, kontrol kurmaya ve manipülasyon uygulamaya çalışabilir (Pfeiffer ve Wong, 1989; Taylor vd., 2007). Alan yazın incelendiğinde bağımlı kişilik özellikleri ile romantik ilişkilerde kıskançlık ilişkisinin ele alındığı araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bağımlı kişilik örüntüsü ile romantik kıskançlığın ilişkisinin incelendiği bir çalışmada, kişinin partnerine bağımlılık düzeyi arttıkça, herhangi bir ilişki tehdidinde kıskançlık sergileme eğiliminin de arttığı bulunmuştur (Perles vd., 2016). Buna ek olarak, kişinin çevresinde herhangi bir ilişki alternatifi yoksa, partnerine bağımlılığının arttığı, bu sebeple kıskançlık düzeyinin de yükseldiği görülmektedir (Rusbult ve Buunk, 1993). Benzer şekilde, ülkemizde gerçekleştirilen bir çalışmada bağımlı kişilik örüntüsünün, romantik kıskançlığı anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur (Eren, 2023). Bu çalışmalar doğrultusunda, kıskançlık deneyimleri, bağımlı kişilik özelliğine sahip bireylerin romantik ilişkileri bağlamında incelenmesi gereken önemli

bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Bağlanma kuramına göre çocukluk döneminde temel bakım verenlerle kurulan ilişkiler bireylerin kendileri ve diğerleri ile ilgili geliştirdikleri içsel çalışma modellerinin temelini oluşturmaktadır. Bu modeller yetişkinlik döneminde kurulan ilişkilerdeki yakınlık, güven ve ilişkiyi sürdürme becerilerini şekillendirmektedir (Bowlby, 1979). Güvensiz, özellikle de kaygılı bağlanma biçimine sahip bireyler ilişkilerde duygularını düzenlemekte güçlük çekmekte ve terk edilme kaygıları nedeniyle ilişkiye yönelik yüksek düzeyde tehdit algısına sahip olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bağımlı kişilik örüntüsüne sahip kişilerin yalnız bırakılma ve terk edilmeye dair deneyimledikleri kaygı da kaygılı bağlanma biçimi ile uyumludur. Bu nedenle, bağımlı kişilik özelliklerine sahip bireylerin ilişki tehditlerine karşı daha yüksek düzeyde hassasiyet gösterecekleri ve buna bağlı olarak işlevsel olmayan manipülatif davranışlar sergileyebilecekleri ve yüksek düzeyde kıskançlık deneyimleyebilecekleri düşünülmektedir. Bağlanma kuramına ek olarak, şema terapi kuramı da bağımlılık ve terk edilme şemalarının bağımlı kişilik özelliklerine sahip bireylerde oldukça yoğun olduğunu, bu şemalar aktif hale geldiğinde kişilerin genellikle teslim modunda boyun eğici davranışlar sergilediğini, ancak bazen de aşırı telafi modlarının baskın olabileceğini öne sürmektedir (Young vd., 2006). Bu açıdan bakıldığında manipülasyon ve kıskançlık gibi davranışların kontrol elde etmeye yönelik bir çeşit aşırı telafi davranışı olarak ele alınabileceği düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada, bağımlı kişilik özelliklerinin, yaygın olarak bilinen bağımlı kişilik özellikleriyle çelişen manipülatif davranışların ve romantik kıskançlığın, romantik ilişki içerisinde bulunan bireylerde incelenmesi amaçlanmıştır. Romantik ilişkilerdeki manipülasyon ile bağımlı kişilik özelliklerinin ilişkisini inceleyen ampirik bir çalışma, bilindiği kadarıyla, bulunmamaktadır. Bu bağlamda, mevcut çalışma, bu ilişkiyi ele alan ilk araştırmalardan biri olma özelliğine sahiptir. Yani sıra, romantik kıskançlığın bağımlı kişilik özellikleri ile ilişkisini inceleyen ampirik çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu bilinmektedir (Eren, 2023; Perles vd., 2016; Rusbult ve Buunk, 1993).

Mevcut çalışmada, bağımlı kişilik özelliklerinin, yaygın olarak bilinen bağımlı kişilik özellikleriyle çelişen manipülatif davranışların ve romantik kıskançlığın, romantik ilişki içerisinde bulunan bireylerde incelenmesi amaçlanmıştır. Romantik ilişkilerdeki manipülasyon ile bağımlı kişilik özelliklerinin ilişkisini inceleyen ampirik bir çalışma, bilindiği kadarıyla, bulunmamaktadır. Bu bağlamda, mevcut çalışma, bu ilişkiyi ele alan ilk araştırmalardan biri olma özelliğine sahiptir. Yani sıra, romantik kıskançlığın bağımlı kişilik özellikleri ile ilişkisini inceleyen ampirik çalışmaların ise oldukça sınırlı

olduğu bilinmektedir (Eren, 2023; Perles vd., 2016; Rusbult ve Buunk, 1993). Bu doğrultuda, bağımlı kişilik ve çok boyutlu romantik kıskançlık ilişkisinin incelenmesi açısından mevcut çalışmanın alan yazına katkı sunması beklenmektedir.

Bağımlı kişilik özellikleri alan yazında ağırlıklı olarak kadınlar üzerinden ele alınsa da (Barzega vd., 2001; Öztunç vd., 2015; Paggeot ve Huprich, 2018), cinsiyet farklılıklarının dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, mevcut çalışmada bağımlı kişilik özellikleri ve bağımlı kişilik özelliklerinin ilişkili olduğu öne sürülen manipülatif davranışlar ve romantik kıskançlığın cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yanı sıra, bağımlı kişilik özelliklerinin romantik ilişkilerdeki manipülatif davranışlar ve romantik kıskançlık üzerindeki yordayıcı rolünü incelerken cinsiyet değişkeninin yordayıcı rolünün de incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmada üç hipotez öne sürülmüştür. Birinci hipoteze göre, bağımlı kişilik özelliklerinin romantik ilişkilerdeki manipülatif davranışları yordaması beklenmektedir. İkinci hipotez, bağımlı kişilik özelliklerinin romantik kıskançlığı yordaması yönündedir. Son olarak, bağımlı kişilik özellikleri, romantik ilişkilerdeki manipülasyon ve romantik kıskançlık düzeylerinin cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık göstermesi beklenmektedir.

Yöntem

Örneklem

Gerekli örneklem büyüklüğünü belirlemek amacıyla G*Power (versiyon 3.1) programı kullanılarak güç analizi gerçekleştirilmiştir. Orta düzey etki büyüklüğü ($f^2 = 0.15$), %95 güven düzeyi ($\alpha = .05$) ve %95 istatistiksel güç kriterlerine göre yapılan hesaplamada, regresyon modeli için en az 107 katılımcıya ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir. Cinsiyete göre farklılıkları incelemek amacıyla yapılan G*Power güç analizinde, orta düzey etki büyüklüğü ($d = 0.50$), %95 güven düzeyi ($\alpha = .05$) ve %95 istatistiksel güç kriterlerine göre yapılan analizde 176 katılımcıya ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir.

Çalışmaya kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılan 417 kişi katılmıştır. Ölçekleri yarıda kesen 29 kişi, 50 yaş sınırının üzerinde olan 6 kişi, romantik ilişki süresi 0-3 ay aralığında olan 37 kişi ve nörolojik/psikiyatrik tanısı olan 22 kişi araştırmanın dahil etme kriterlerini karşılamamaları sebebiyle veriden çıkartılmıştır. Kalan 323 katılımcının verisi ile yapılan tek değişkenli ve çok değişkenli normallik testleri sonucunda uç değer olarak tespit edilen 15 kişinin verisi çıkartılmıştır. Çalışmanın örneklemini, 18-50 yaşları arasında ($Ort. = 30.55$, $S = 6.90$), en az 3 aydır romantik ilişkisi olan, herhangi bir nörolojik ve/veya psikiyatrik bozukluğu olmayan 308

katılımcı oluşturmuştur. Katılımcıların 223'ü (%72.4) kadın, 85'i (%27.6) erkektir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Demografik Bilgi Formunda, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir seviyesi, yaşadıkları yer, psikiyatrik/nörolojik tanı durumu ve romantik ilişkilerine ilişkin (romantik ilişki durumu, türü ve süresi) sorular yer almaktadır. Bu form kullanılarak, 18-50 yaş aralığının dışında bulunan, 3 aydan az süredir romantik ilişkisi olan ve psikiyatrik/nörolojik tanısı bulunan katılımcılar belirlenmiş ve araştırmanın örneklemine dahil edilmemiştir.

Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Türkçe Form- Bağımlı Kişilik Alt Ölçeği (KİÖ-KTF): Beck ve Beck (1991) tarafından geliştirilen Kişilik İnanç Ölçeği, DSM'nin tanımladığı kişilik bozukluklarından yola çıkarak, bireylerin kişiliklerine dair işlevsel olmayan inançlarını değerlendirmektedir. Ölçeğin, 65 maddeden ve sınırdaki kişilik alt boyutunu kapsamayan 9 alt boyuttan oluşan kısa formunu ise Butler ve diğerleri (2007) oluşturmuştur. Bu formun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .81 ile .92 arasında değişmektedir (Butler vd., 2007). Ölçek, 5'li Likert tipi ölçek (0 = Hiç, 4 = Tümüyle) üzerinden derecelendirilmektedir ve ölçekten alınan puanların artışı belirli bir kişilik özelliğine dair inançların artışı ifade etmektedir. Taymur ve diğerleri (2011), ölçeğin kısa formunun Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını üniversite öğrencileri ile yürütmüş ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .61 ile .85 arasında değiştiğini bulmuştur. Sınırdaki kişilik alt boyutunun dahil edildiği kısa formun geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Bilge ve Bilge (2019) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .70 ile .84, test-tekrar test korelasyon katsayısı ise .70 ile .80 aralığındadır. Bilge ve Bilge'nin (2019) çalışmasında, mevcut çalışmada kullanılan 7 maddelik bağımlı kişilik alt ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .76 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmanın örneklemini için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .80 olarak bulunmuştur.

İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği (İİÖ): İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği, duygusal manipülasyonu ölçmek amacıyla Yılmaz (2018) tarafından geliştirilmiştir. Strateji, kurban seçimi, kendini gizleme, saldırgan manipülasyon ve duygusal manipülasyon bu ölçeğin 5 alt boyutunu oluşturmaktadır. Her bir alt boyut için alınan puan arttıkça manipülasyon düzeyi de artmaktadır. 39 maddeden oluşan ölçek, 5'li Likert tipi ölçek (1 = Bana hiç benzemiyor, 5 = Bana tamamen benziyor) üzerinden derecelendirilmektedir. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek, saldırgan manipülasyon, kurban seçimi, kendini gizleme, strateji kullanma ve duygusal manipülasyon alt boyutları

için sırasıyla .89, .95, .94, .93, .92 ve .92 bulunmuştur (Yılmaz, 2018). Spearman Brown ve Guttman Split Half güvenilirlik katsayıları ise tüm ölçek için .89 ve .88 bulunmuştur (Yılmaz, 2018). Bu çalışmada, ölçek maddelerinde manipülatif davranışın ve tutumun yöneltildiği kişiye dair yer alan ifadeler, ölçek sahibinin izni doğrultusunda ‘Partnerim...’ şeklinde değiştirilerek kullanılmıştır. Mevcut çalışmanın örneklemini için kurban seçimi, saldırgan manipülasyon, kendini gizleme, strateji ve duygusal manipülasyon alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .70, .78, .84, .85 ve .89 olarak bulunmuştur.

Çok Boyutlu Kıskançlık Ölçeği (ÇBKÖ): Pfeiffer ve Wong (1989) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Kıskançlık Ölçeği kıskançlığın bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarını değerlendirmektedir. 3 alt boyut ve 23 maddeden oluşan bu ölçeğin hem bilişsel ve davranışsal kıskançlık alt boyutları 7’li Likert tipi ölçek (1 = Beni tanımlamıyor, 7 = Beni tanımlıyor) hem de duygusal kıskançlık alt boyutu 7’li Likert tipi ölçek (1 = Seviniyorum, 7 = Üzülürüm) üzerinden derecelendirilmektedir. Her bir alt boyutta alınan puan arttıkça, o alt boyuttaki kıskançlık düzeyi de artmaktadır. Duygusal, davranışsal ve bilişsel alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .85, .89 ve .92 bulunmuştur (Pfeiffer ve Wong, 1989). Karakurt (2001) Türk örnekleme romantik ilişki içerisinde olan bireyler ile ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yürütmüştür. Bu çalışmaya göre, davranışsal, duygusal ve bilişsel kıskançlık alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .80, .81 ve .84 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmanın örneklemini için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ise davranışsal, duygusal ve bilişsel kıskançlık alt boyutları için sırasıyla .81, .90 ve .92’dir.

İşlem

Bu araştırma için Başkent Üniversitesi Etik Komitesinden etik izin alınmıştır (Etik kurul onay kodu: 17162298.600-277). Etik kurul onayının alınmasının ardından, bir çevrimiçi veri toplama platformu kullanılarak formlar ve ölçekler hazırlanmıştır. Çalışma bağlantısı çeşitli sosyal medya platformları ve iletişim kanalları kullanılarak paylaşılmıştır. Gönüllü olarak çalışmaya katıldıklarını kabul eden katılımcılar, Demografik Bilgi Formu ve üç ölçeği her katılımcı için seçkisizleştirilmiş bir sırada cevaplandırmıştır. Form ve ölçeklerin doldurulması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Veriler, IBM SPSS 29 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Tek değişkenli normallik analizi sonucunda z puanları -3.29 ile +3.29 aralığı dışında kalan 2 kişinin ve çok değişkenli normallik analizi sonucunda Mahala-

nobis değeri kesme noktasını geçen 13 kişinin verisi çıkartılmıştır. Demografik değişkenlere ilişkin betimleyici analizlerin ardından bağımlı kişilik özellikleri, romantik ilişkilerde manipülasyon ve romantik kıskançlık değişkenlerinin birbiriyle ilişkilerini inceleyebilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Kadın ve erkek katılımcılar için bu değişkenler açısından fark olup olmadığı bağımsız örneklemler t-test analizi ile incelenmiştir. Bağımlı kişilik özellikleri ve cinsiyetin, romantik ilişkilerde manipülasyon ve romantik kıskançlık üzerindeki yordayıcı rollerini incelemek amacıyla hiyerarşik çoklu regresyon analizleri yürütülmüştür.

Bulgular

Değişkenler Arası Korelasyonlar

Bağımlı kişilik özellikleri, manipülasyon ve romantik kıskançlık arasındaki ilişkilere dair korelasyon analizi bulgularına Tablo 1’de yer verilmiştir. Analiz sonuçları, bağımlı kişilik özellikleri ve manipülasyonun tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yani sıra, bağımlı kişilik özellikleri ile kıskançlığın bilişsel ve davranışsal boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunurken, duygusal kıskançlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Cinsiyete Göre Farklılıklar

Bağımlı kişilik özellikleri, romantik ilişkilerde manipülasyon ve romantik kıskançlık değişkenlerinin, cinsiyetler arası farklılaşıp farklılaşmadığına dair yürütülen bağımsız örneklemler t-test analizi sonuçları, erkeklerin bilişsel kıskançlık düzeylerinin ($Ort. = 16.23, S = 11.06$) kadınlara ($Ort. = 14.63, S = 9.53$) kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir, $t(306) = -1.26, p = .044$. Yani sıra, erkeklerin kurban seçimi manipülasyon düzeylerinin de ($Ort. = 16.48, S = 5.28$) kadınlara ($Ort. = 14.95, S = 4.31$) kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur, $t(306) = -2.61, p = .035$. Diğer değişkenler açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizleri

Bağımlı kişilik özellikleri ve cinsiyetin, romantik ilişkilerde manipülasyon ve romantik kıskançlık üzerindeki yordayıcı rolünü incelemek amacıyla, hiyerarşik çoklu regresyon analizleri yürütülmüştür. Cinsiyet değişkeni, kadın katılımcılar ‘1’, erkek katılımcılar ‘0’ olacak şekilde kodlanmış ve ilk aşamada analize kukla (dummy) değişken olarak eklenmiştir. Erkek katılımcılar referans grup olarak alınmıştır. Bağımlı kişilik özellikleri ise modele ikinci aşamada eklenmiştir.

Manipülasyon değişkeni için yapılan hiyerarşik regresyon analizlerinde, ilk aşamada, cinsiyetin (erkek olmak) kurban seçimi manipülasyon türündeki varyan-

Tablo 1. Değişkenler Arası Korelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.BKÖ	-										
2.SM	.313***	-									
3.DM	.444***	.731***	-								
4.KS	.292***	.599***	.591***	-							
5.KG	.315***	.617***	.732***	.524***	-						
6.Str.	.287***	.740***	.775***	.629***	.787***	-					
7.TMan	.392***	.830***	.914***	.738***	.874***	.918***	-				
8.DuyK	-.006	.042	-.002	.052	-.005	.070	.021	-			
9.DavK	.466***	.418***	.448***	.376***	.343***	.342***	.444***	.114***	-		
10.BilK	.299***	.286***	.333***	.217***	.266***	.187***	.310***	-.188***	.524***	-	
11.TKıs	.402***	.390***	.412***	.336***	.320***	.311***	.407***	.396***	.857***	.715***	-

Not 1. *** $p < .001$

Not 2. BKÖ = Bağımlı Kişilik Özellikleri; SM = Saldırgan Manipülasyon; DM = Duygusal Manipülasyon; KS = Kurban Seçimi; KG = Kendini Gizleme; Str. = Strateji; TMan = Toplam Manipülasyon; DuyK = Duygusal Kıskançlık; DavK = Davranışsal Kıskançlık; BilK = Bilişsel Kıskançlık; TKıs = Toplam Kıskançlık

sin %2'sini açıkladığı ve istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu bulunmuştur. İkinci aşamada, bağımlı kişilik özellikleri varyansın ek olarak %12'sini açıklamıştır. Cinsiyet (erkek olmak) ve bağımlı kişilik özellikleri kurban seçimi manipülasyon türünün anlamlı yordayıcıları olarak bulunmuştur. Son model, varyansın %12'sini açıklamaktadır. Diğer manipülasyon türleri için, ilk aşamada, cinsiyetin toplam manipülasyon ve saldırgan manipülasyon, duygusal manipülasyon, kendini gizleme, strateji alt boyutlarını anlamlı olarak yordamadığı bulunmuştur. İkinci aşamada ise, bağımlı kişilik özelliklerinin toplam manipülasyondaki varyansın %16'sını, saldırgan manipülasyondaki varyansın %9'unu, duygusal manipülasyondaki varyansın %20'sini, kendini gizleme manipülasyon türündeki varyansın %10'unu ve strateji manipülasyon türündeki varyansın %9'unu açıklamış ve tüm değişkenleri anlamlı olarak yordamıştır. Bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Romantik kıskançlık değişkeni için yapılan hiyerarşik regresyon analizlerinde, ilk aşamada, cinsiyetin toplam romantik kıskançlık ve bilişsel, duygusal, davranışsal kıskançlık alt boyutlarını anlamlı olarak yordamadığı bulunmuştur. İkinci aşamada ise bağımlı kişilik özellikleri, toplam kıskançlıktaki varyansın %16'sını ve davranışsal kıskançlıktaki varyansın %21'ini açıklamış ve bu değişkenleri anlamlı olarak yordamıştır. Yanı sıra, bilişsel kıskançlık alt boyutu için, ikinci aşamada, bağımlı kişilik özellikleri varyansın ek olarak %10'unu

açıklamıştır. Cinsiyet (erkek olmak) ve bağımlı kişilik özellikleri bilişsel kıskançlık alt boyutunun anlamlı yordayıcıları olarak bulunmuştur. Son model, varyansın %10'unu açıklamaktadır. Bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tartışma

Bu araştırmada, bağımlı kişilik özelliklerinin ve cinsiyetin romantik ilişkilerde kıskançlık ve manipülasyon üzerindeki yordayıcı rolleri, değişkenler arası ilişkiler ve bu değişkenlerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Bağımlı kişilik özelliklerinin kadın ve erkekler arasında farklılaşmadığı, ancak erkek katılımcıların kurban seçimi manipülasyon düzeylerinin ve bilişsel kıskançlık düzeylerinin kadınlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bağımlı kişilik özellikleri ile manipülasyon alt boyutları, bilişsel ve davranışsal kıskançlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyetin (erkek olmak), kurban seçimi manipülasyonu ve bilişsel kıskançlığı, bağımlı kişilik özelliklerinin ise tüm manipülasyon türleri ve bilişsel ve davranışsal kıskançlık türlerini pozitif yönde anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Mevcut çalışmada kadın (n = 223) ve erkek katılımcı (n = 85) sayılarındaki farklılık özellikle cinsiyete yönelik bulguların dikkatli yorumlanmasını gerektir-

Tablo 2. Cinsiyet ve Bağımlı Kişilik Özelliklerinin Manipülasyon ve Alt Boyutları Üzerindeki Yordayıcı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Saldırgan Manipülasyon					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.001	-.002	.27
2	Cinsiyet	.30	.099	.093	16.67
	Cinsiyet	-.02			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.32***			
Duygusal Manipülasyon					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.000	-.003	.08
2	Cinsiyet	.02	.200	.195	38.13
	Cinsiyet	-.06			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.45***			
Kurban Seçimi					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.022	.019	6.84
2	Cinsiyet	-.15**	.124	.119	21.68
	Cinsiyet	-.20***			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.33***			
Kendini Gizleme					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.001	-.002	.36
2	Cinsiyet	-.03	.106	.101	18.17
	Cinsiyet	-.09			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.33***			
Strateji					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.003	.000	.94
2	Cinsiyet	-.06	.093	.087	15.60
	Cinsiyet	-.11			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.31***			
Toplam Manipülasyon					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.001	-.002	.43
2	Cinsiyet	-.04	.164	.159	29.92
	Cinsiyet	-.10			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.41***			

Not 1. ** p = .009, *** p < .001

Tablo 3. Cinsiyet ve Bağımlı Kişilik Özelliklerinin Romantik Kıskançlık ve Alt Boyutları Üzerindeki Yordayıcı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Duygusal Kıskançlık					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.002	-.001	.64
	Cinsiyet	.05			
2			.002	-.004	.35
	Cinsiyet	.05			
	Bağımlı kişilik özellikleri	-.01			
Davranışsal Kıskançlık					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.000	-.002	.52
	Cinsiyet	.04			
2			.219	.214	42.69
	Cinsiyet	-.04			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.47***			
Bilişsel Kıskançlık					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.005	.002	1.59
	Cinsiyet	-.07			
2			.104	.098	17.71
	Cinsiyet	-.12*			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.32***			
Toplam Kıskançlık					
Model	Değişkenler	β	R ²	R ² Δ	F
1			.000	-.003	.01
	Cinsiyet	.01			
2			.166	.160	30.26
	Cinsiyet	-.06			
	Bağımlı kişilik özellikleri	.41***			

Not. * $p = .025$, *** $p < .001$

mektedir. Bağımlı kişilik özelliklerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına dair alan yazında farklı bulgulara rastlanmaktadır. Bazı çalışmalar kadınların bağımlı kişilik özellikleri gösterme oranının daha yüksek olduğunu (Barzega vd., 2001; Öztunç vd., 2015; Paggeot ve Huprich, 2018), bazı çalışmalar ise cinsiyetler arası farklılaşma olmadığını ifade etmektedir (Onay, 2022). Mevcut çalışmanın bulgusu da alan yazındaki yaygın bulguların aksine kadın ve erkekler arası bağımlı kişilik özellikleri açısından anlamlı farklılık olmadığına işaret etmektedir. Manipülasyon değişkeni göz önünde bulundurulduğunda, kadınlara kıyasla erkeklerin, kurban seçimi manipülasyonuna daha sık başvurdukları sonucuna

ulaşılmıştır. Bu manipülasyon türü, kişilerin üzerinde kontrol kurabilecekleri, kendileri için daha fedakâr olabilecek, özsaygısı düşük, ilişki içerisinde kendisine bağımlılık gösterecek kişileri partner olarak tercih etmesiyle karakterizedir. Yanı sıra, erkek olmanın kurban seçimi manipülasyonunun kullanımını yordadığı bulunmuştur. Bu bulgular, erkeklerde manipülasyon ile ilişkilendirilen karanlık kişilik özelliklerinin daha sık görülmesi (Hyde vd., 2020) ve toplumsal cinsiyet rollerinin erkeklerle atfettiği ilişkide baskın taraf olma rolüyle (Özmete ve Yanardağ, 2016) uyusmaktadır. Ek olarak, Türkiye'deki ataerkil yapı erkeklerden duygularını kontrol eden, güçlü ve baskın bir tutum sergilemelerini beklemektedir.

Buna karşılık, feminen/işiki odaklı kültür ise duygusal ihtiyaçların doğrudan ifade edilmesine zemin hazırlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996; İmamoğlu, 2003). Bu doğrultuda, ataerkil yapı ve feminen kültürün harmanlandığı bir toplumun, erkeklerde bağımlı kişilik özelliklerinin dışavurumunu şekillendirerek bu özelliklerin manipülatif davranışlar sergilemek gibi örtük yollarla ifade edilmesine yol açtığı düşünülmektedir. Erkeklerin kurban seçimi manipülasyonunu daha sık kullanması ise güç ve kontrol ihtiyaçları ile duygusal ihtiyaçların bir arada bulunmasının yarattığı içsel çatışmanın yansıması olarak yorumlanabilir. Kıskaçlık ve cinsiyet ilişkisi incelendiğinde, erkek katılımcıların, şüpheli düşünceler ile ilişkilendirilen bilişsel kıskaçlık değişkeninde, kadınlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Erkeklerin partner kaybına yönelik daha yüksek kaygıya ve yetersizlik inançlarına sahip olabildikleri (Eken, 2018) düşünüldüğünde, bu kaygı ve inançlar partnere yönelik şüpheli düşüncelerle ilişkilendirilebilir. Evrimsel açıdan bakıldığında ise, erkeklerin partnerinin sadakatine dair zihinsel meşguliyetinin, neslini tehlikeye atabilecek olası sadakatsizlik durumlarını fark etmesine yardım edebileceği (Buss vd., 1992; Hromatko vd., 2019) düşünülmektedir. Bu doğrultuda, erkeklerin bilişsel kıskaçlık düzeylerinin kadınlara kıyasla daha yüksek çıkmasının beklendiği bir sonuç olarak yorumlanmaktadır.

Mevcut çalışma, bağımlı kişilik özellikleri ve manipülasyon ilişkisini inceleyen bilindiği kadarıyla ilk çalışmadır. Bağımlı kişilik özelliklerinin toplam manipülasyon düzeyini ve tüm manipülasyon türlerini pozitif ve anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Bu bulgular, bağımlı kişilik özelliklerinin yalnızca edilgen ve boyun eğici örüntülerden oluşmadığını, ilişkisel bağlamda manipülasyon stratejilerine başvurma potansiyeli de taşıdığını ortaya koymaktadır. Alan yazında bağımlı kişilik örüntüsüne sahip bireylerin partner kaybı ve dolayısıyla ilgi, destek ve onay kaybına ilişkin korku ve kaygıları sebebiyle ilişkiyi zedeleyebilecek çeşitli işlevsiz davranışlara başvurulabildikleri ifade edilmektedir (Altun, 2021; APA, 2013; Bornstein, 2012; Brauer ve Reinecke, 2015; Clark vd., 1993). Bu doğrultuda, bu bireylerin ilişkilerini korumak adına ilişki içerisinde gerektiğinde manipülatif davranışlara başvuruyor olabilecekleri düşünülmektedir. Manipülasyon stratejilerinin bu bireyler açısından ilişkiyi sürdürme ve duygusal güvenliği koruma çabası olarak değerlendirilebileceği akla gelmektedir. Öte yandan, bu bireylerin kullandığı manipülatif stratejilerinin uzun vadede olumsuz etkileri olabileceği; hem partnerleri hem de kendileri açısından sağlıksız bir bağımlılık döngüsü yaratabileceği düşünülmektedir. Bu tür davranışlar, bireyin ilişkilerde sağlıklı başa çıkma becerileri geliştirmesini engellemenin yanı sıra, ihtiyaç

duyduğu sağlıklı ve güvene dayalı ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesini olumsuz biçimde etkileyebilir.

Alan yazın incelendiğinde, bağımlı kişilik özellikleri ile romantik kıskaçlık ilişkisine dair araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Var olan çalışmalar da ilişkilerde bağımlılık ile kıskaçlığın ilişkili olduğuna işaret etmektedir (Eren, 2023; Perles vd., 2016; Rusbult ve Buunk, 1993). Mevcut çalışmada, bağımlı kişilik özelliklerinin davranışsal ve bilişsel kıskaçlığı pozitif ve anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bağımlı kişilik özelliklerine sahip bireylerin, ilişkilerini gözlemek ve yalnız kalmamak amacıyla pasif, itaatkâr ve uyumlu tutumlar sergiledikleri bilinmektedir. Bununla birlikte, ilişkilerine dair olası tehditlere karşı hassas oldukları ve tehdit algıladıklarında partnerlerini kontrol etme ve denetleme gibi daha aktif tutum ve davranışlar sergiliyor olabilecekleri düşünülmektedir. Benzer şekilde, bu kişilerin ilişkinin sonlanmasına dair yoğun kaygıları ve zihinsel uğraşları sebebiyle ilişkilerine zarar verebilecek her türlü uyarıcıya karşı tetikte olabilecekleri, bu sebeple şüpheli düşüncelerinin ön planda olabileceği akla gelmektedir. Sonuç olarak, bu kişilerin bilişsel ve davranışsal kıskaçlık düzeylerinin yüksek olması, ilişkilerini sürdürmeye yönelik yoğun istek ve çabalarıyla uyumlu görünmektedir.

Mevcut çalışmanın, romantik ilişki içerisinde olan bireylerde bağımlı kişilik özelliklerinin hem manipülatif davranışları hem de romantik kıskaçlığı yordaması bağlamında, bu kişilik örüntüsünün ilişki dinamiklerine ışık tuttuğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın bulguları, bağımlı kişiliğin genel olarak bilinen boyun eğcilik ve çaresizlik hisleri gibi özelliklerine ek olarak (APA, 2013), bu kişilerin ilişkisel bağlamda manipülatif davranışlar gösterebildikleri ve romantik kıskaçlık deneyimleyebildiklerini ortaya koymaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bağımlı kişilik özelliğine sahip bireylerin sevgi ve onay ihtiyacının zaman zaman manipülatif ve kıskaçlık temelli davranışlar biçiminde dışa vurulabileceği klinik değerlendirme ve müdahale süreçlerinde göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kişilerle yürütülecek bireysel terapi ve çift terapisi süreçlerinde manipülatif davranışlar ve kıskaçlığa yönelik bilişlerin ele alınarak yeniden yapılandırılması ve romantik ilişki dinamiklerinde yıkıcı tutumlar yerine işlevsel baş etme becerilerinin geliştirilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca, şema terapi perspektifinden incelendiğinde, bu çalışmanın bulguları bağımlı kişilik özelliğine sahip bireylerdeki çeşitli manipülatif davranışların terapi sürecini olumsuz etkileyen ve kimi zaman fark edilmesi güç olan kurban modu ve ilgi bekleyen mod gibi çeşitli teslim ve aşırı telafi modları altında ele alınabileceğine ve terapi sürecinde bu modların dikkatle değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Edwards, 2022).

Mevcut çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, kadın katılımcıların erkek katılımcılardan sayıca fazla olması özellikle cinsiyete ilişkin bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalarda, cinsiyet dağılımı dengelenmiş örneklerle çalışılması önerilmektedir. Ek olarak, bu çalışmada kesitsel araştırma deseni kullanılması ve öz-bildirime dayalı ölçekler kullanılması çalışmanın diğer sınırlılıklarındandır. Gelecekteki çalışmalarda, boylamsal veya deneysel desenlerin tercih edilmesi ve farklı veri toplama yöntemlerinin kullanılması önerilmektedir. Gelecek çalışmalarda erkeklerde bağımlı kişilik özelliklerinin romantik ilişkilerdeki duygusal ve davranışsal düzeydeki yansımalarının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Toplumsal beklentiler doğrultusunda erkeklerdeki bağımlı kişilik özelliklerinin örtük bir biçimde dışı vurulmasının olası olduğu göz önünde bulundurulduğunda; gelecek çalışmalarda nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Son olarak, bağımlı kişilik özelliklerinin romantik ilişkilerdeki manipülasyon ve kıskançlığı yordamasında kültürel bağlamanın da önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, kültürlerarası karşılaştırmalı çalışmaların gerçekleştirilmesi bağımlı kişilik özelliklerinin dinamiklerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Agrawal, K. ve Rai, S. N. (1988). Post noise frustration tolerance as a function of controllability of noise and dependence proneness. *Indian Journal of Psychometry & Education*, 19(2), 85-89.
- Altun, M. (2021). İlişki bağımlılığı. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*, 89-90.
- American Psychiatric Association (APA). (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5. baskı). American Psychiatric Publishing, Inc.
- Arntz, A. (2012). Schema therapy for cluster C personality disorders. In M. van Vreeswijk, J. Broersen, & M. Nadort, (Eds.), *The Wiley-Blackwell handbook of schema therapy: Theory, research, and practice* içinde (s. 397-414). Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781119962830.ch30>
- Barzega, G. G., Maina, G. G., Venturello, S. S., ve Bogetto, F. F. (2001). Gender-related distribution of personality disorders in a sample of patients with panic disorder. *European Psychiatry*, 16(3), 173-179. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(01\)00560-0](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(01)00560-0)
- Beck, A. T. ve Beck, J. S. (1991). *The Personality Belief Questionnaire* [Unpublished assessment instrument]. The Beck Institute for Cognitive Therapy and Research, Bala Cynwyd, Pennsylvania.
- Beck, A. T., Freeman, A., ve Davis, D.D (2004). *Cognitive therapy of personality disorders* (2. baskı). The Guilford Press. <https://doi.org/10.1017/S003329170527469X>
- Berk, S., ve Rhodes, B. (2005). Maladaptive dependency traits in men. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 69(3), 187-205. <https://doi.org/10.1521/bumc.2005.69.3.187>
- Bilge, Y., ve Bilge, Y. (2019). Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Formunun Türk toplum örnekleminde geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 7-15. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.299864>
- Bornstein, R. F. (1995). Active dependency. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 183(2), 64-77. <https://doi.org/10.1097/00005053-199502000-00002>
- Bornstein, R. F. (1998). Depathologizing dependency. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 186(2), 67-73. <https://doi.org/10.1097/00005053-199802000-00001>
- Bornstein, R. F. (2001). Dependent Personality. *The Disorders* içinde (s. 169-176). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012267805-9/50016-X>
- Bornstein, R. F. (2012). From dysfunction to adaptation: An interactionist model of dependen-

- cy. *Annual Review of Clinical Psychology*, 8(1), 291-316. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032511-143058>.
- Bowlby, J. (1979). The bowlby-ainsworth attachment theory. *Behavioral and brain sciences*, 2(4), 637-638.
- Buss, D. M. (1992). Manipulation in close relationships: Five personality factors in interactional context. *Journal of personality*, 60(2), 477-499.
- Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., ve Lauterbach, K. (1987). Tactics of manipulation. *Journal of personality and social psychology*, 52(6), 1219.
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., ve Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological Science*, 3(4), 251-256. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1992.tb00038.x>
- Butler, A. C., Beck, A. T., ve Cohen, L. H. (2007). The personality belief questionnaire short form: Development and preliminary findings. *Cognitive Therapy and Research*, 31(3), 357-370. <https://doi.org/10.1007/s10608-006-9041-x>
- Brauer, L., ve Reinecke, M.A. (2015). Dependent personality disorder. In A. T. Beck, D. D. Davis, & A. Freeman, (Eds.), *Cognitive therapy of personality disorders* (3. baskı) içinde (s. 155-173). Guilford Press.
- Buunk, B. P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997-1006. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(97\)00136-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(97)00136-0)
- Clark L.A., McEwen J.L., Collard L.M., ve Hickok L.G. (1993). Symptoms and traits of personality disorder: Two new methods for their assessment. *Psychological Assessment*, 5(1), 81-91. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.5.1.81>
- Disney, K. L. (2013). Dependent personality disorder: A critical review. *Clinical Psychology Review*, 33(8), 1184-1196. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2013.10.001>
- Dutton, D. G. (2002). *The abusive personality: Violence and control in abusive relationships* (2. baskı). New York: Guilford.
- Edwards, D. J. A. (2022). Using schema modes for case conceptualization in schema therapy: An applied clinical approach. *Frontiers in Psychology*, 12, 763670.
- Eken, S. B. (2018). *Romantik kıskançlığın erken dönem uyum bozucu şemalar ve çocukluk travmaları ile ilişkisi* (Tez No. 514384) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Eren, B. (2023). *Romantik ilişkilerde kıskançlığın klinik spektrumda kişilik eğilimleri, ruminasyon ve psikodinamik kişilik organizasyonları ile ilişkisi* (Tez No. 824208) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Eskedal, G. A. (1998). Personality disorders and treatment: A therapeutic conundrum. *Journal of Adult Development*, 5(4), 255-260.
- Freud, S. (1950). Certain neurotic mechanisms in jealousy, paranoia and homosexuality. *Complex*, 1, 3-13.
- Grieve, R., ve Mahar, D. (2010). The emotional manipulation-psychopathy nexus: Relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position. *Personality and Individual Differences*, 48(8), 945-950. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.02.028>
- Hart, S. L., ve Legerstee, M. (2013). *Handbook of jealousy: Theory, research, and multidisciplinary approaches*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Hromatko, I., Fajfarić, M., ve Tadinac, M. (2019). What feeds the green-eyed monster: Sociodemographic and socio-sexual determinants of jealousy. *Evolution, mind and behaviour*, 17(1), 19-28. <https://doi.org/10.1556/2050.2019.00009>
- Hyde, J., Grieve, R., Norris, K., ve Kemp, N. (2020). The dark side of emotional intelligence: The role of gender and the Dark Triad in emotional manipulation at work. *Australian Journal of Psychology*, 72(4), 307-17. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12294>
- İmamoğlu, E. O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129(4), 367-402.
- İpek, A. N. (2022). *Romantik ilişkide kıskançlık ölçeği geliştirme: Geçerlik ve güvenirlik çalışması*. (Tez No. 754347) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Joiner, T. (2000). Depressions viscious scree: Self-propagating and erosive processes in depression chronicity. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 7, 203-18.
- Kagitçibasi, C. (1996). Family and human development across cultures: A view from the other side. Psychology Press.
- Karakurt, G. (2001). *The impact of adult attachment styles on romantic jealousy*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Middle East Technical University, Ankara.
- Klonsky, E. D., Jane, J. S., Turkheimer, E., ve Oltman-

- ns, T. F. (2002). Gender role and personality disorders. *Journal of personality disorders*, 16(5), 464-476. <https://doi.org/10.1521/pedi.16.5.464.22121>
- Kozak, E. D. (2019). *The relationships between balanced integration differentiation model with well-being and dependent personality disorder characteristics mediated by interpersonal problems and attachment*. (Tez No. 556282) [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir University]. YÖK Tez Merkezi.
- Millon, T. ve Davis, R. D. (1996). Disorders of personality: DSM-IV and beyond (2.baskı). Oxford: John Wiley & Sons.
- Morgan, T. A. ve Clark, L. A. (2012). Dependent Personality (Disorder). *Encyclopedia of Human Behavior* (2. baskı) içinde (s. 674-681). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375000-6.00128-2>
- Murphy, C. M., Meyer, S. L., ve O'Leary, K. D. (1994). Dependency characteristics of partner assaultive men. *Journal of Abnormal Psychology*, 103(4), 729-735. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.103.4.729>
- Neumann, C. S., Hare, R. D., ve Newman, J. P. (2007). The super-ordinate nature of the Psychopathy Checklist-Revised. *Journal of personality disorders*, 21(2), 102-117. <https://doi.org/10.1521/pedi.2007.21.2.102>
- Onay, Ö. A. (2022). *Bağımlı kişilik bozukluğunun örgütsel sonuçları bağlamında incelenmesi* (Tez No. 780455) [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özmete, E., ve Zubaroglu Yanardağ, M. (2016). Erkeklerin bakış açısıyla toplumsal cinsiyet rolleri: Kadın ve erkek olmanın değeri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 91-107. <https://doi.org/10.20296/tsad.12106>
- Öztunç, H., Bilge, Y., ve Bilge, Y. (2015). Kişilik bozuklukları ile gelir ve cinsiyet değişkenlerinin ilişkisinin incelenmesi. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 63-82.
- Paggeot, A., ve Huprich, S. (2018). Measurement invariance between genders on two measures of borderline personality disorder. *Journal of Personality Disorders*, 32(1), 31-43. https://doi.org/10.1521/pedi_2017_31_284
- Parker, T. S., ve Wampler, K. S. (2003). How bad is it? Perceptions of the relationship impact of different types of internet sexual activities. *Contemporary Family Therapy*, 25, 415-429. <https://doi.org/10.1023/A:1027360703099>
- Perles, F., Martín, J., ve Canto, J. (2016). Gender and conflict resolution strategies in spanish teen couples: Their relationship with jealousy and emotional dependency. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(7), 1461-1486. <https://doi.org/10.1177/0886260516651316>
- Pfeiffer, S. M., ve Wong, P. T. (1989). Multidimensional jealousy. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6(2), 181-196. <https://doi.org/10.1177/026540758900600203>
- Rusbult, C., ve Buunk, B. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(2), 175-204. <https://doi.org/10.1177/026540759301000202>
- Sertbaş, M. H., ve Karaaziz, M. (2025). Narsistik Kişilik Bozukluğu ve Yakın İlişkiler. *IKSAD Journal*, 9(136), 199-220. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15480925>
- Simpson, J. A., ve Gangestad, S. W. (1991). Individual differences in sociosexuality: Evidence for convergent and discriminant validity. *Journal of personality and social psychology*, 60(6), 870-883. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.6.870>
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., ve Sears, D. O. (2007). *Social psychology* (A. Donmez, Trans.). Imge Books-tore.
- Taymur, İ., Türkçapar, M. H., Örsel, S., Sargın, E., ve Akkoyunlu, S. (2011). Kişilik İnanc Ölçeği-Kısa Formu'nun (KİÖ-KTF) Türkçe çevirisinin üniversite öğrencilerinde geçerlilik, güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*, 14, 199-209.
- Yakın, D. (2014). Bağımlı kişilik örüntüsü ve terapötik işbirliği: Şema odaklı bilişsel davranışçı terapi uygulaması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 1(2), 1-13. <https://doi.org/10.31682/ayna.470585>
- Yılmaz, H. (2018). İnsan ilişkilerinde manipülasyon ölçeği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 449-467.
- Young, J. E., Klosko, J. S., ve Weishaar, M. E. (2006). Schema therapy: A practitioner's guide. Guilford press.